

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	5
Wykaz publikacji wykorzystanych w niniejszym tomie	6
Nota wydawcy	10
Społeczności pierwotne	
Obrzęd wtajemniczenia jest szkołą uobywatelnienia [28]	11
Likurg jako organizator wychowania w Sparcie [48]	16
Pochwała państwa ateńskiego [56]	21
Poglądy pedagogiczne sofistów [51]	24
<i>Czy mądrości i cnoty można się nauczyć</i> [60]	27
Pedagogika sofistów i wychowanie w Atenach w ujęciu Platona [47]	29
Działalność nauczycielska Sokratesa [30]	38
Sokrates uznawał bogów, których uznaje państwo.....	38
Sokrates nie znieprawiał młodzieży.....	39
Sokrates ostudza polityczne ambicje Glaukona	40
O ważności zdrowia i ćwiczeń fizycznych	43
Pochwała wiadomości praktycznych	44
Poglądy pedagogiczne Platona [46, 45]	47
O pojęciu wychowania	47
O wychowaniu strażników (elity) państwa	49
Wychowanie i nadzór nad nim jest rzeczą państwa	57
Poglądy pedagogiczne Arystotelesa [2]	59
Szczęście życia polega na cnotcie	59
Obywatele winni być tak wychowani, by zdobyli przygotowanie do swych zadań	60
Jak powinno być ujęte prawo małżeńskie?	61
Wychowanie dzieci	63
Wychowanie winno być rzeczą państwa	64
Co powinno być przedmiotem nauczania?	65
<i>Etyka nikomachejska</i> [3]	68
Psychologiczne podstawy poznania i działania	70
Pseudo-Plutarch <i>O wychowaniu dzieci</i> [74]	78

Z życia rodzinnego i szkolnego	89
Kontrakty małżeńskie [36, 54]	89
Porzucanie niemowląt [59, 54, 73]	90
W szkole elementarnej: Herondas <i>Nauczyciel</i> [18]	92
Ćwiczenia i wypracowania uczniów [54]	96
W poszukiwaniu mistrza [54]	98
Umowy o naukę zawodu [54]	99
Fundacje szkolne [74, 73]	100
Poglądy pedagogiczne Kwintyliana [32]	107
Ideal mówcy - obywatela	107
Jak należy podawać dziecku elementarne początki nauki?	108
Gdzie lepiej uczyć: w domu czy w szkole?	112
Jak rozpoznawać u dzieci uzdolnienia	115
Zakres wykształcenia ogólnego	117
Obyczaje i powinności nauczyciela	124
Na przelomie epok	128
Nauczyciele powinni wierzyć w to, czego uczą - list Juliana Apostaty [59]	128
Św. Augustyn o latach szkolnych i o nawróceniu się [4]	130
Reguła zakonu benedyktynów [71]	135
Wiedza we wczesnym średniowieczu [71]	138
Karol Wielki wobec oświaty i kultury [11]	142
Urządzenie szkół w wiekach średnich [19]	145
Władze, kierownictwo i nauczyciele	145
Urządzenie szkół	147
Tok i zakres nauki szkolnej	149
Karność szkolna	153
Początek, zewnętrzne urządzenie i zestawienie szkół parafialnych	154
Uzasadnienie kar cielesnych w średniowieczu [74]	160
Św. Tomasz z Akwinu o celu ostatecznym i szczęściu człowieka [55]	164
Wiedza w późnym średniowieczu [33]	169
Założenie Uniwersytetu Krakowskiego [29]	184

Kazimierza Wielkiego suplika do Urbana V	184
Kazimierza W. dyplom założenia uniwersytetu	184
Miasta Krakowa dyplom poręczający swobody uniwersytetu	189
Urbana V zatwierdzenie uniwersytetu	189
Bonifacego IX dyplom ustanowienia wydziału teologicznego	190
Władysława Jagielly dyplom reformacji uniwersytetu	191
Wychowanie i pasowanie na rycerza Bolesława Krzywoustego [1]	193
Idealy rycerskie w parodii Cervantesa [7]	195
Wychowanie w terminie	207
<i>Sluga abo uczeń co powinien panu swemu w rzemieśle</i> [53]	207
Akt wyzwolenia terminatora [8]	210
<i>O godność człowieka</i> G.Pico della Mirandola [72]	211
Erazm z Rotterdamu o nauce i wychowaniu [13, 14]	213
<i>Pochwała głupoty</i>	213
<i>Upomnienie wychowawcy</i>	218
Poglądy pedagogiczne Ludwika Vivesa [57]	220
O szkołach i nauczycielach	220
Idealna szkoła	222
Różnorodność uzdolnień	224
O stosunku nauczycieli do uczniów	229
Nauczanie języków	230
Język rodzimy w nauczaniu	232
Michał Montaigne o wychowaniu [39]	234
Poglądy pedagogiczne Tomasza Morusa [40]	241
Utopijno-komunistyczne poglądy Tomasza Campanelli [6]	247
Ideal renesansowego dworzanina [15]	255
Humanistyczny wierszowany traktat o etykiecie [26]	260
Szymon Marycjusz z Pilzna o doniosłości wychowania szkolnego [37]	267
Pobudki napisania dzieła	267
Korzyści nauk i ich błogie skutki	269
Nie wolno zaniedbywać szkół	270
O obowiązkach słuchacza	271
A.F.Modrzewski o wychowaniu, szkole i o godności stanu nauczycielskiego [38]	275

Jak trzeba się troszczyć o dobre wychowanie	276
Obyczaje i pożytki dworu	279
Jakie mają być nauki	279
Pochwała szkoły i różne jej korzyści	280
Kto ma się troszczyć o tych, którzy są w szkołach	285
Sposób urządzania szkół	286
Pierwszy traktat pedagogiczny w języku polskim [68]	288
<i>Co lepiej rodzicom jest</i>	288
Poglądy pedagogiczne Sebastiana Petrycego z Pilzna [43]	293
<i>Jeśli pierwszej ciało i żądzą cielesną</i>	293
<i>W jakich naukach młódź ma się bawić</i>	295
<i>Jako rządzić mają rodzice córki swe</i>	296
Wezwanie Marcina Lutra do zakładania szkół [74]	299
Urządzenie szkół innowierczych w Polsce	301
<i>Gymnasii pinczoviensis</i> [74, 65]	301
Prawa szkoły lewartowskiej [74]	303
Przepisy szkoły rakowskiej [31]	306
Plan nauk i studiów [9]	310
Urządzenie szkół jezuickich [74]	313
Krytyka szkoły jezuickiej [5]	321
Jan Amos Komeński	328
<i>Wielka dydaktyka</i> [23]	328
Całą młodzież oddawać do szkół	330
Ogólne postulaty nauczania	332
Zasady łatwego nauczania i uczenia się	341
Idea szkoły elementarnej	341
<i>Drzwi języków otworzone</i> [74]	346
<i>Świat w obrazach</i> [74]	347
<i>Mowa o umiejętnym posługiwaniu się książkami</i> [58]	348
<i>Pampaedia</i> [24]	353
Doktryna jensenistów	360
<i>Sztuka myślenia</i> [62]	360
B.Pascal <i>Myśli</i> [41]	364

B.Pascal <i>Prowincjalki</i> [42]	369
Sytuacja szkół parafialnych w Polsce [27]	373
Szkoła katedralna na Zamku w Krakowie	373
Szkoła parafialna w Nowym Sączu	378
Szkółki wiejskie	381
Nauczyciele szkół parafialnych [61]	384
Instrukcje dla synów Jakuba Sobieskiego [66]	400
Instrukcja do Krakowa	400
Instrukcja do Paryża	406
Johna Locke'a <i>Rozważania dotyczące rozumu</i> [35]	412
<i>O właściwym używaniu rozumu</i> [35]	414
<i>Myśli o wychowaniu</i> [34]	418
Wychowanie fizyczne	418
Wychowanie moralne	420
Wychowanie umysłowe	424
<i>Encyklopedia albo słownik rozumowany</i> [42]	433
C.A.Helvétius o wychowaniu	437
<i>O umyśle</i> [16]	437
Czy umysł należy uważać za dar natury	438
O wychowaniu	441
<i>O człowieku, jego zdolnościach umysłowych</i> [17]	446
Spoleczna i pedagogiczna filozofia J.J.Rousseau	450
<i>Czy odrodzenie nauk i sztuk przyczyniło się do naprawy</i> [50]	450
<i>O pochodzeniu i podstawach nierówności</i> [50]	456
<i>Ekonomia polityczna: O konieczności wychowania państwo-</i> <i>wego</i>	465
<i>Emil czyli o wychowaniu</i> [49]	467
Wychowanie szkolne dzieci i młodzieży w czasach saskich [20]	484
O edukacji dzieci od lat siedmiu	484
Dalsze ćwiczenia szkolne	490
O zabawach studenckich	494
O przywilejach studenckich za Augusta III	496
O antypatii studentów dwoistych szkół	498

O Akademii Lwowskiej	499
Poglądy i reformy pedagogiczne Stanisława Konarskiego [25]	501
<i>De viro honesto et bono cive</i>	501
Ustawy szkolne	512
O obowiązkach, zaletach i obyczajach nauczycieli	512
O metodzie nauczania	516
Ustawa Collegium Nobilium	525
Stan oświaty w Polsce w połowie XVIII wieku [22]	530
Co do wychowania młodzieży	530
Szkoły pańskie	531
Szkoły pospolite	533
Szkoły pijarskie	536
Szkoły jezuickie	538
Szkoły akademickie	541
Wychowanie fizyczne	542
Oprócz szkół akademickich żadne nie były pod nadzorem	543
Szkoły farne dla pospólstwa	544
Szkoły główne	547
Szkoły niekatolickie	548
Wychowanie kobiet	549
Katechizm moralny dla uczniów Korpusu Kadetów [10]	551
Komisja Edukacji Narodowej [64]	556
Uniwersał KEN o jej powstaniu	557
Protokół z otwarcia Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych [64] .	561
Metoda pracy Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych [69]	564
Podręczniki szkolne wydane przez KEN [64]	566
Przepis do szkół parafialnych [70]	569
Uwagi o nowym instrukcji publicznej układzie [67]	574
Z <i>Ustaw</i> Komisji Edukacji Narodowej [63]	580
Raporty z wizytacji szkół [64]	591
Raport A.K. Czartoryskiego	591
Raport D. Markiewicza o szkole parafialnej	598
Reforma szkolnictwa wyższego [21]	602

Akademia Pięknych Nauk	603
Akademia Filozofów	605
Akademia Lekarska	609
Akademia Prawa	610
KEN wzorem dla Europy [64]	612
Mowa Grzegorza Piramowicza	612
<i>O stanie nauk, literatury i obyczajów</i>	614
G. Piramowicz <i>O powinnościach nauczyciela</i>	617
Rejestr części i rozdziałów	617
Jak sobie ma nauczyciel postępować względem rodziców	623
Jakim sposobem ma nauczyciel dawać nauki	625
A.K. Czartoryski o wychowaniu dziewcząt [67]	627
S.Staszic o wychowaniu i kształceniu	632
<i>Edukacja</i> [52]	632
Proces poznania naukowego [52]	645
Indeks nazw osobowych	651
Indeks wybranych zagadnień	666
Ciało	666
Metodyka nauczania	667
Nauczyciel	669
Organizacja szkolnictwa publicznego	670
Programy nauczania	673
Rodzice a dziecko	675
Uczeń	676
Umysł	677
Wychowania teorie	678
Cele wychowania	678
Czynniki / Środki / Zadatki wrodzone	681
Definicje	684
Państwo a wychowanie	685